

Muskusrat

Ondatra zibethicus

De muskusrat is bruin of bruinrood tot zwart op de bovenzijde; de buikzijde is lichter van kleur. Een volgroeid exemplaar heeft een kop-romplengte tot 35 cm, een staartlengte tot 25 cm en een gewicht tot 1,5 kg. De staart is zijdelings afgeplat, de voorpoten zijn relatief klein en de achterpoten verhoudingsgewijs groot. Hij is een behendige zwemmer en duiker die tot een kwartier onder water kan blijven. Muskusratten blijven meestal nabij water, maar leggen tijdens de trekperiodes in voor- en najaar lange tochten over land af.

Het voortplantingsvermogen is groot: in Nederland zijn er per jaar gemiddeld drie worpen met gemiddeld zeven jongen. Een vroeg in het seizoen geboren vrouwtje kan nog hetzelfde jaar jongen krijgen, maar die worp is kleiner en de overleving van die jongen is gering. De aanwas kan bij gunstige situaties snel tot hoge dichtheden leiden (ERRINGTON 1963, HOFFMANN 1958). In Nederland komen zulke gunstige situaties veel voor. In enkele grote Zuid-Hollandse polders met 4000-5000 km watergang is een gemiddelde dichtheid van 15 dieren per kilometer vastgesteld (BARENDIS 2009); 51 gemerkte dieren verplaatsten zich gemiddeld over 1500 m, met een maximum van 6250 m (VISSCHERS 2014).

Leefomgeving

De muskusrat leeft bij voorkeur bij vrij steile oevers waarin hij een burcht kan graven met een toegang onder water. Het leefgebied beslaat veelal niet meer dan tientallen tot honderden meters oever. Waar steile oevers ontbreken, worden koepelhutten van plantendelen gebouwd. In een moeras maakt de muskusrat bij vorst hutten boven duikgaten in het ijs, waarin hij, na een zwemtocht door het koude water, beschut tegen de buitenlucht weer snel kan opwarmen. De jongen verlaten in het najaar het ouderlijk territorium. Bij de komst van koud weer trekken de dieren uit ondiepe sloten naar dieper water; in het voorjaar worden de ondiepere watergangen weer gekoloniseerd.

Voedsel

De muskusrat is een uitgesproken planteneter. In Nederland wordt voornamelijk bieten, biezen, graan, gras, lisdodde en riet gegeten (DOUDE VAN TROOSTWIJK 1976). Sommige individuen eten ook zwanenmossels (HOFFMANN 1958).

Areaal

Van de muskusrat worden 15 ondersoorten onderscheiden. De in 1905 vanuit Noord-Amerika in Bohemen geïmporteerde en daar losgelaten dieren zouden tot de ondersoort *Ondatra zibethicus zibethicus* uit Oost-Canada behoren. Wellicht zijn er later ook exemplaren van andere ondersoorten geïmporteerd (HOFFMANN 1958).

Vanuit Bohemen en enkele andere plaatsen waar muskusratten zijn losgelaten of ontsnapt, heeft de soort zich verspreid over Frankrijk en Nederland, en oostwaarts door heel Eurazië tot aan de Beringzee. De zuidgrens loopt in Europa momenteel van Zuid-Frankrijk langs de noord-

kant van de Alpen via de oostkust van de Adriatische Zee naar de noordkust van de Zwarte Zee (ZIMA 1999).

Voorkomen in Nederland

Periode 1940-1969

Bij Valkenswaard (NB) werden in 1941 voor het eerst in Nederland enkele muskusratten aangetroffen. Ze waren waarschijnlijk afkomstig van een populatie die bij Begijnendijk in België ontstaan was uit dieren die uit een pelsfarm waren ontsnapt.

In Nederland werd het in gevangenschap houden van muskusratten al in 1930 verboden. Men wilde de dieren vanwege de te verwachten oerverschade hier absoluut niet binnen de landsgrenzen hebben. Toch verspreidde de muskusrat zich geleidelijk. In 1967 bereikten muskusratten ook vanuit Duitsland ons land.

Periode 1970-1988

In 1970 werd de muskusrat gesignaleerd in Limburg, Noord-Brabant, een deel van Zeeland en in een aantal gemeenten in het oosten van het land (HOEVE & WIJLAARS 1992A). De opmars voltrok zich inmiddels dus op twee fronten: vanuit het zuiden en vanuit het oosten. In 1975 was al een groot deel van het gebied tussen de grote rivieren gekoloniseerd en leefden er ook kleine aantallen dieren in Utrecht, Zuid-Holland, Noord-Holland en Friesland, terwijl in het oosten van het land inmiddels op veel plaatsen muskusratten werden waargenomen. In 1988 waren er echter nog steeds delen van de westelijke provincies waar

▼ Een muskusrat eet waterpest.
Foto: Harold van der Meer.
A muskrat eating waterweeds.

▲
Muskusrat.
Foto: Jelger Herder.
Muskrat.

▶▶
Een muskusrat in de val.
Foto: Mark Zekhuis.
A trapped muskrat.

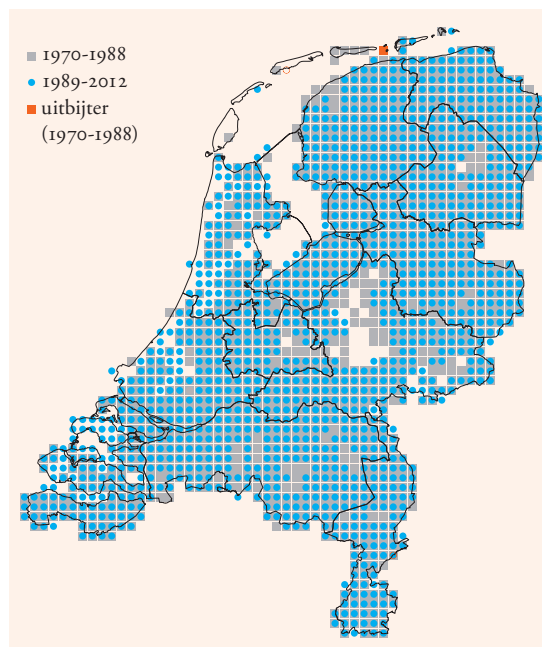
de muskusrat niet voorkwam en dat gold ook voor de centrale Veluwe. Wel verschenen er muskusratten op Texel, Terschelling, Ameland en Schiermonnikoog, maar deze werden daar ook weer weggevangen.

Periode 1989-2012

De muskusrat raakte in deze periode over het gehele land verspreid, met uitzondering van de duinen en het droge centrale deel van de Veluwe. Op veel plekken werden echter (bijna) alle dieren weer weggevangen. In sloten die periodiek droog staan is de muskusrat meestal afwezig. Hoewel er op de Waddeneilanden ook in deze periode wel eens een muskusrat is aangetroffen, lukt het nog altijd om ze weer weg te vangen.

Veranderingen en oorzaken

De verspreiding over Nederland wordt vertraagd door de permanente bestrijding. Voor een mogelijk compensatie-effect van de bestrijding door verhoogde voortplanting zijn in de literatuur geen voorbeelden gevonden.

Als bij hogere dichtheden de oevers zijn kaalgevreten, worden landbouwgewassen bezocht en kan er aanzienlijke vraat op grasland plaatsvinden. Landbouwschade en sterfte door voedselgebrek komen de laatste jaren nauwelijks nog voor doordat dankzij bestrijding de stand in het hele land omlaag is gebracht.

Bedreigingen en bescherming

De muskusrat is vanwege zijn graafactiviteiten in oevers en dijken een ongewenste exoot, waar we echter mee zullen moeten leren leven omdat uitroeiing onmogelijk is gebleken. Bedreigingen en bescherming zijn dus niet aan de orde. De soort is in 1937 aangewezen als schadelijk gedierte en sinds het verschijnen in 1941 ook als zodanig bestreden. De bestrijding heeft de kolonisatie van Nederland niet voorkomen, maar gezien de grote hoeveelheid oppervlaktewater en de gunstige voedselsituatie kan de stand als gevolg van de redelijk succesvolle bestrijding in ieder geval laag worden genoemd. Natuurlijke vijanden zoals vossen, marterachtigen en snoeken hebben de vestiging en dichtheid van muskusratten niet in belangrijke mate beïnvloed. Er wordt al vele jaren gediscussieerd over de vraag of bestrijding overal noodzakelijk en rendabel is.

Fred Barends

SUMMARY

Muskrat *Ondatra zibethicus*

The muskrat is a rodent native to North America that was introduced into Europe as a fur resource. Muskrats were first reported in the Netherlands in 1941. Nowadays they occur throughout the country, with the exception of the coastal dunes and the central Veluwe. On the Wadden Sea islands, eradication efforts have proved successful. Muskrats live near fairly steep banks and build dens by burrowing into the banks. In areas lacking steep banks, muskrats construct dome-shaped lodges above ground from plant materials. Because of the damage caused by their burrowing and, occasionally, eating crops, muskrats are actively controlled. This keeps population densities low, although the necessity and profitability of these measures have always been debated.